

ΟΥΤΕ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΟΥΤΕ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΟΔΗΓΕΙ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΑ ΣΤΗ ΛΙΤΟΤΗΤΑ

SHERI BERMAN, συνέντευξη στα ΣΘ

Σύγχρονα Θέματα – Από τη δεκαετία του 1990, η εισαγωγή της ΟΝΕ, που συνδέθηκε με μια αυστηρά ορθόδοξη νομισματική και δημοσιονομική πειθαρχία, επέβαλε σφικτούς περιορισμούς στις παραδοσιακές οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές της ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας. Οι Σοσιαλδημοκράτες συναίνεσαν, διατρέχοντας όμως τον κίνδυνο να αποξενωθούν μόνιμα από την εργατική τάξη, τον πυρήνα του εκλογικού τους ακροατηρίου. Τι εξήγηση δίνετε; Υπήρχε άλλος δρόμος για τους Σοσιαλδημοκράτες;

Σέρι Μπέρμαν – Αν και δεν μπορούσαν να γνωρίζουν την έκταση του προβλήματος εκείνη τη στιγμή, οι Σοσιαλδημοκράτες της Σουηδίας, για παράδειγμα, ήταν αμφίθυμοι απέναντι στην ΟΝΕ, και καθοριστικός λόγος ήταν ο κίνδυνος να βρεθούν με τα χέρια δεμένα. Η χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησε τις ευρωπαϊκές ελίτ να επιβάλουν μια λιτότητα αδυσώπητη, σε βαθμό καταστροφικό για χώρες όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία – όχι μόνο για τις χώρες εν γένει αλλά και συγκεκριμένα για τον φτωχότερο και πιο περιθωριακό πληθυσμό τους. Ωστόσο, το γεγονός ότι η ίδια η κρίση δεν οδήγησε σε ένα εξ αριστερών εναλλακτικό σχέδιο, εξηγεί σίγουρα εν μέρει γιατί η στενόμυαλη λιτότητα παρέμεινε η απολύτως κυρίαρχη απάντηση της

Η Σέρι Μπέρμαν διδάσκει πολιτική επιστήμη στο Barnard College του Πανεπιστημίου Κολούμπια. Το ερευνητικό της έργο εστιάζει στην ευρωπαϊκή ιστορία και πολιτική, την κοινωνική θεωρία και την ιστορία της Αριστεράς. Σημαντικά έργα της είναι τα The Social Democratic Moment (1998) και The Primacy of Politics. Social Democracy and the Making of Europe's 20th Century (2006).

Ευρώπης στην παρούσα κρίση. Αν η Αριστερά είχε έτοιμη μια εναλλακτική ερμηνεία και απάντηση στην κρίση, τότε η συζήτηση σχετικά με το πώς πρέπει η Ευρώπη να διαχειριστεί τις «προβληματικές» χώρες της θα ήταν πιο τολμηρή. Η κρίση, όμως, φαίνεται ότι υπερέβη την Αριστερά, η οποία έτσι δεν είχε καμία ιδιαιτέρως διακριτή ή ελκυστική απάντηση. Αδυνατούσε, συνεπώς, να επηρεάσει ουσιαστικά την εκτύλιξη της κρίσης, παρά μονάχα καθόταν παράμερα και διαμαρτυρόταν για τις συνέπειες της κρίσης και της λιτότητας για την εργατική τάξη, τους φτωχούς κ.ο.κ.

Θα πρέπει όμως να είμαστε σαφείς: υπάρχουν πάντα εναλλακτικές λύσεις. Ούτε η παγκοσμιοποίηση ούτε η οικονομική κρίση οδηγούν αναπόφευκτα στη λιτότητα. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες ανταπεξήλθαν στην παγκοσμιοποίηση επιτυχώς, χωρίς μαζικές περικοπές του κοινωνικού κράτους, και πολλές χώρες διήλθαν μιας χρηματοπιστωτικής ή οικονομικής κρίσης στο παρελθόν (πχ. η Σουηδία, η Ολλανδία) χωρίς να καταφύγουν σε μια διαλυτική λιτότητα και χωρίς να γκρεμίσουν το κράτος πρόνοιας. Δεν βγήκαν από την κρίση θεωρώντας ότι η λιτότητα και οι περικοπές του κράτους πρόνοιας είναι η μόνη λύση. Αναλόγως, στη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης [του 1930] το κόστος του χρυσού κανόνα και της λιτότητας αποδείχθηκε υπερβολικά υψηλό – και η εμπειρία αυτή οδήγησε φυσικά στο να αναγνωριστεί ότι οι κοινωνίες δεν μπορεί να αφεθούν ξανά απροστάτευτες. Είναι λυπηρό και ενδέχεται να έχει πολύ επικίνδυνες πολιτικές συνέπειες το γεγονός ότι η Ευρώπη – αν και σε μικρότερο βαθμό – κάνει παρόμοια λάθη με εκείνα που έκανε όταν πρωτοχτυπήθηκε από τη Μεγάλη Ύφεση.

ΣΘ – Στο βιβλίο σας *The Social Democratic Moment* δείξατε προσφυώς πώς οι σουηδοί Σοσιαλδημοκράτες υποχρεώθηκαν να επινοήσουν έναν δρόμο εναλλακτικό προς τις κυρίαρχες πολιτικές λιτότητας του 1920 και 1930. Σε πλήρη αντίθεση με το γερμανικό SPD, εκείνοι πέτυχαν να επινοήσουν και να εφαρμόσουν μια πρωτόγνωρη τότε κεϋνσιανή πολιτική. Από την αρχή της κρίσης, φαίνεται ότι στους κόλπους των ευρωπαϊών Σοσιαλιστών, και ιδίως στο Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα, στους γάλλους Σοσιαλιστές και στο SPD (κυρίως με επίκεντρο τον Ζίγκμαρ Γκάμπριελ), αναπτύσσεται μια αντίδραση στις πολιτικές της ευρωζώνης. Πιστεύετε ότι αυτή η αντίδραση θα οδηγήσει σε μια πραγματική αλλαγή πορείας σε ό,τι αφορά τις πολιτικές στην ευρωζώνη, που θα δίνει περισσότερη έμφαση στην ανάπτυξη και την απασχόληση; Κάνοντας έναν ακόμη παραλληλισμό, με αφορμή και πάλι το βιβλίο σας, η σημερινή ευρωπαϊκή Σοσιαλδημοκρατία ενδέχεται να αναδειχθεί σε ένα άλλο SAP επί των ημερών μας [το σουηδικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα] ή σε ένα άλλο SPD του 1930;¹

Σέρι Μπέρμαν – Θαυμάσια ερώτηση. Μια πιο ευρεία διατύπωση θα ήταν γιατί η Αριστερά δεν έχει (ακόμη;) απαντήσει στην τρέχουσα κρίση παρουσιάζοντας μια εναλλακτική θεώρηση για τον καπιταλισμό εν γένει και για την

αντιμετώπιση των σημερινών οικονομικών προβλημάτων ειδικότερα. Πράγματι, για κάποιον που μελετά την Αριστερά, αυτή είναι μια από τις πιο αινιγματικές και αποκαρδιωτικές όψεις της τρέχουσας περιόδου: γιατί η Αριστερά είχε τόσο λίγα διακριτά και πειστικά πράγματα να κομίσει στη σημερινή συζήτηση; Γιατί, μετά από χρόνια διαμαρτυρίας για την παγκοσμιοποίηση, η ευρωπαϊκή Αριστερά στάθηκε αδύναμη να παρουσιάσει κάποια ελκυστική θεώρηση για την οικονομική ανάπτυξη ή για την ανασυγκρότηση της ευρωπαϊκής πολιτικής οικονομίας; Εν μέρει εξ αυτού του λόγου, αρχικά επωφελήθηκαν από την κρίση τα κεντροδεξιά κόμματα, παρά το γεγονός ότι ιστορικά η Αριστερά ήταν βεβαίως πιο κριτική απέναντι στον καπιταλισμό. Μόλις τώρα η Αριστερά μοιάζει να ανακτά έδαφος σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και αυτή η εν δυνάμει εκλογική στροφή δεν είναι πολύ ενθαρρυντική, εφόσον αντανακλά μάλλον μια απογοήτευση από τη συνολική απουσία οικονομικής προόδου παρά μια αίσθηση ότι η Αριστερά έχει καλύτερες απαντήσεις στα σύγχρονα προβλήματα.

Γιατί λοιπόν η Αριστερά δεν κατόρθωσε να απαντήσει πειστικά στα σημερινά προβλήματα; Δεν είμαι σίγουρη ότι ξέρω την απάντηση. Υποψιάζομαι όμως ότι οι ρίζες του προβλήματος είναι αρκετά βαθιές. Σε αντίθεση με τις αρχές του 20ού αιώνα, η «διανοούμενη» Αριστερά στα τέλη του 20ού αιώνα δεν εστίασε σε μια πραγματιστική αντιμετώπιση του καπιταλισμού. Αντίθετα, στη δημοκρατική Αριστερά της Ευρώπης κυριάρχησε μια ποικιλία τάσεων, καμία εκ των οποίων δεν αποδείχθηκε βοηθητική στην παρούσα κρίση. Είχαμε μια άκρα Αριστερά που απέρριπτε τον καπιταλισμό και δεν έβρισκε σε αυτόν παρά ελάχιστα που να αξίζει να διασωθούν ή να μεταρρυθμιστούν. Πρόκειται για τάσεις ακραία αντίθετες στην παγκοσμιοποίηση και την αγορά. Οι άνθρωποι αυτοί ήταν καλοί στο να κάνουν φασαρία, να κατεβαίνουν στο δρόμο και να επισημαίνουν τα πραγματικά προβλήματα του υπάρχοντος συστήματος, αλλά ήταν μάλλον ανίκανοι να βρουν πραγματικές λύσεις σε υπαρκτά προβλήματα. Έπειτα, υπήρχε μια διανοούμενη Αριστερά που στη μεταπολεμική περίοδο απομακρύνθηκε εντελώς από τα οικονομικά ζητήματα, εστιάζοντας αντίθετα σε δυσνόητα πολιτισμικά και κοινωνικά θέματα και διαμάχες. Οι άνθρωποι αυτοί είναι πολύ δημοφιλείς στα πανεπιστήμια και στους άλλους διανοούμενους, αλλά δεν έχουν να προσφέρουν τίποτα σε ένα απλό μέλος της εργατικής τάξης που αναζητά μια καλύτερη και πιο ασφαλή ζωή. Κι ακόμη, υπάρχει μια σειρά ηγετών αριστερών κομμάτων οι οποίοι ήταν περισσότερο διαχειριστές και γραφειοκράτες παρά στοχαστές. Ήταν ικανοί και καλοπροαίρετοι άνθρωποι, που όμως λίγα πράγματα σκέφθηκαν σχετικά με το πώς να αλλάξουν αποφασιστικά τον κόσμο ή τον καπιταλισμό. Το αποτέλεσμα ήταν ότι όταν ενέσκηψε η καπιταλιστική κρίση, η Αριστερά δεν διέθετε εκείνους τους μακράς πνοής και στρατηγικούς στοχαστές που απαιτούνταν για να δια-

μορφωθούν ριζικές αλλαγές με πραγματιστικούς όρους. Μένει να φανεί εάν η Αριστερά μπορεί να ανακάμψει από αυτή την ήττα ή εάν η μπαγκέτα της ουτοπικής σκέψης έχει πλέον περάσει σε άλλα χέρια, σε κάποιο άλλο τμήμα του πολιτικού φάσματος.

ΣΘ – Οι γερμανικές ελίτ διακατέχονται από μια ισχυρή αντι-κεϋνσιανή προκατάληψη και από αντι-πληθωριστικές εμμονές. Τον Δεκέμβρη του 2008, ο Πέτερ Στάινμπρουκ του SPD, τότε υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας –και τώρα πιθανός αντίπαλος της Άνγκελα Μέρκελ για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2013– κατηγορούσε τον Γκόρντον Μπράουν ότι ακολουθεί έναν «χοντροκομμένο κεϋνσιανισμό» (“crass Keynesianism”, που ωστόσο αποδείχθηκε επιτυχής για τη βρετανική οικονομία). Αυτή η εμμονή στη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική αποδίδεται συχνά στη μεσοπολεμική ιστορία της Γερμανίας. Ωστόσο, πρόκειται στην πραγματικότητα για παρερμηνεία της ιστορίας εκείνης, καθώς αυτό που οδήγησε στην άνοδο των Ναζί στην εξουσία δεν ήταν ο υπερπληθωρισμός των αρχών του 1920 αλλά οι πολιτικές λιτότητας του καγκελάριου Brüning στις αρχές του 1930. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η γερμανική Αριστερά δεν έχει μέχρι σήμερα καταφέρει να αντιμετωπίσει αυτές τις ιδέες;

Σέρι Μπέρμαν – Δεν έχω ιδέα! Μεγάλο μέρος της δουλειάς μου είναι εμμέσως αφιερωμένο στην προσπάθεια να κατανοήσω ακριβώς αυτό, καθώς, όπως έχω επιχειρηματολογήσει, η άρνηση του SPD να υιοθετήσει κεϋνσιανές πολιτικές και ισχυρές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στα 1930 ήταν ο βασικός λόγος για την αποτυχία του και σημαντικός παράγοντας στην κατάρρευση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Επιπλέον, η πιο συνηθισμένη «αφήγηση» της γερμανικής ιστορίας σήμερα είναι στην καλύτερη περίπτωση μεροληπτική και ίσως εντελώς λανθασμένη. Πράγματι, οι Γερμανοί υπέφεραν φριχτά στα 1920 από τον Μεγάλο Πληθωρισμό και ξανά από σημαντικά νομισματικά προβλήματα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αλλά αυτό που έφερε τον Χίτλερ στην εξουσία και οδήγησε στη γερμανική κατάρρευση και στη βαρβαρότητα ήταν η Μεγάλη Ύφεση και η λιτότητα που τη συνόδευσε. Το SPD στάθηκε ανίκανο να κεφαλαιοποιήσει αυτή την κατάσταση στα 1930 και έμοιαζε επίσης ανίκανο ή απρόθυμο να χτίσει μια εναλλακτική αφήγηση μετά τον πόλεμο. Το κόστος φαίνεται σήμερα, καθώς η σχετική δημόσια συζήτηση στη Γερμανία είναι πράγματι πολύ στενόμυαλη.

ΣΘ – Σε μια πρόσφατη συνέντευξη σε γερμανική εφημερίδα,² ο Τζόζεφ Στίγκλιτς είπε ότι «οι δημοκρατίες μπορούν να ανεχθούν περιορισμένες μόνο περικοπές χωρίς να βλέπουν αποτελέσματα». Σε ένα άρθρο σας στο περιοδικό *Dissent*, τον περασμένο Ιανουάριο, μιλήσατε για την ανάγκη να υπαχθεί η ΕΚΤ σε καθεστώς δημοκρατικής λογοδοσίας και υπογραμμίσατε το γεγονός ότι στην καρδιά της κρίσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκεται «η διά-

ζευξη της πολιτικής ανάπτυξης από την οικονομική ανάπτυξη», η απουσία «εκείνου του είδους των πολιτικών θεσμών κυριαρχίας (authoritative) που απαιτούνται προκειμένου [η ΕΕ] να αναπτύσσει, να εφαρμόζει και να επιβάλλει λύσεις στα σημερινά της προβλήματα». Φτάνουμε άραγε σε ένα σημείο όπου αυτή η διάζευξη απειλεί τη σταθερότητα και τη νομιμοποίηση των ευρωπαϊκών δημοκρατιών; Εφόσον τα κυρίαρχα πολιτικά κόμματα αποτυγχάνουν να δώσουν διέξοδο στην κρίση, θεωρείτε ότι ενδέχεται αυταρχικές και λαϊκιστικές δεξιόστροφες πολιτικές δυνάμεις να κατακτήσουν τους ψηφοφόρους, κομίζοντας δικές τους αντι-ευρωπαϊκές απαντήσεις;

Σέρι Μπέρμαν – Θεωρώ ότι ήδη βλέπουμε τις συνέπειες που έχει για τη νομιμοποίηση της ΕΕ ο τρόπος με τον οποίο η ίδια απαντά στην κρίση. Παρότι πολλοί μελετητές και παρατηρητές μιλούσαν για απουσία δημοκρατίας και νομιμοποίησης της ΕΕ πριν την κρίση, στους εύκολους και καλούς καιρούς αυτή η συζήτηση παρέμενε σε μεγάλο βαθμό ακαδημαϊκή ή «δευτερεύουσα». Αλλά τώρα, με την κρίση, η έλλειψη συνοχής και νομιμοποίησης της Ευρώπης γίνεται οδυνηρά εμφανής και έχει συνέπειες. Η ΕΕ όχι μόνο δεν διαθέτει πολιτικούς θεσμούς ικανούς να «εξισορροπήσουν» ή να διαχειριστούν την οικονομική και νομισματική της ολοκλήρωση, αλλά δεν διαθέτει ούτε μια ευρεία αίσθηση νομιμοποίησης στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Αυτά τα δύο προφανώς συνδέονται: η απουσία νομιμοποίησης της ΕΕ κάνει την κοινή γνώμη διστακτική στο να δώσει στην ΕΕ περισσότερες εξουσίες, και η απουσία δημοκρατικών θεσμών περιορίζει την ικανότητα της ΕΕ να κατακτήσει τη νομιμοποίηση του ευρωπαϊκού κοινού. Ήδη έχουμε δει φαινόμενα ηχηρής αντίδρασης ενάντια στην ΕΕ σε χώρες που υποφέρουν πιο άμεσα από την κρίση (όπως η Ελλάδα) αλλά και σε χώρες που καλούνται να βοηθήσουν για την επίλυσή της (όπως η Γερμανία). Πρόκειται για μια πολύ επικίνδυνη και ανησυχητική τάση. Εδώ και λίγο καιρό, οι δυο «μπαμπούλες» που επέσειε η άκρα Δεξιά στην Ευρώπη ήταν η μετανάστευση και η ΕΕ, που παρουσιάζονταν ως απειλές για την εθνική ταυτότητα από μέσα και από έξω. Η απάντηση της ΕΕ στην κρίση κάθε άλλο παρά αποδυναμώνει αυτές τις τάσεις – όπως βλέπουμε να συμβαίνει ήδη σε ολόκληρη την ήπειρο και σε σημεία τόσο διαφορετικά μεταξύ τους, όσο η Ελλάδα και η Γαλλία.

Γενικότερα, όσο και αν χώρες όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία χρειάζονται μια ριζική μεταρρύθμιση της οικονομίας τους, δεν υπάρχει προηγούμενο δημοκρατίας που να επιβίωσε μετά από μια τέτοια πτώση του βιοτικού επιπέδου σαν αυτή που βλέπουμε σήμερα, ιδίως στην Ελλάδα. Ο μεταπολεμικός συμβιβασμός βασίστηκε στην ιδέα ότι ο καπιταλισμός δεν ήταν ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Αν η Αριστερά (ή κάποια άλλη πολιτική ομάδα) δεν μπορέσει να βρει τρόπο να διορθωθούν τα σημερινά οικονομικά προβλήματα χωρίς να ζητά από τους

ανθρώπους να υποστούν μια άνευ προηγουμένου κατάπτωση των βιοτικών τους συνθηκών, δεν θα πρέπει να εκπλαγούμε εάν αναδυθούν απειλητικά εξτρεμιστικά κινήματα της Δεξιάς και της Αριστεράς ή ακόμη και μια αύξουσα απογοήτευση από τη δημοκρατία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Σ.τ.ε.: Όπως έχει δείξει η Σέρι Μπέρμαν, οι γερμανοί σοσιαλδημοκράτες της εποχής, σε αντίθεση με τους σουηδούς ομοϊδεά-

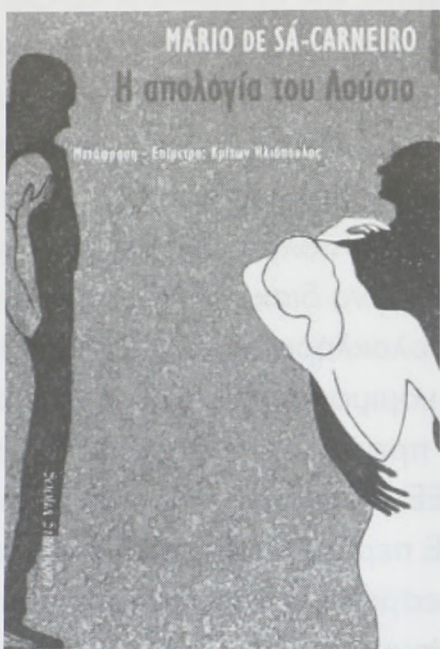
τες τους, απέτυχαν να εκπονήσουν ένα κενσσιανό πρόγραμμα απάντησης στη Μεγάλη Ύφεση, ανοίγοντας έτσι το δρόμο στον Χίτλερ και σε έναν «εθνικοσοσιαλιστικό κενσσιανισμό».

2 <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/joseph-stiglitz-im-interview-sparen-macht-alles-schlimmer-1.1329179>. Αναδημοσίευση στα ελληνικά στο: <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/692525/Article.aspx>.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΗΣΟΣ

νέες κυκλοφορίες

Μário De Sá-Carneiro, Η απολογία του Λούσιο

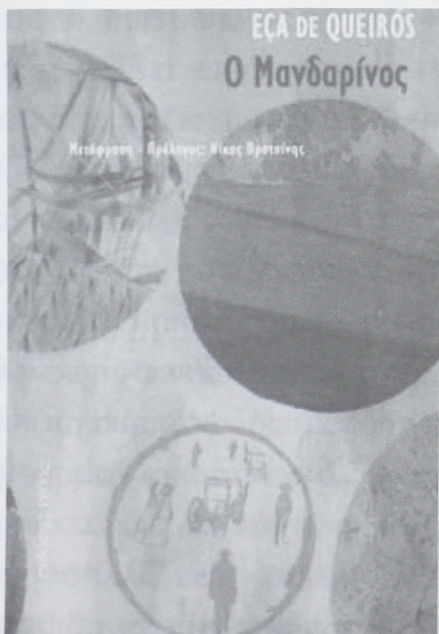
Μετάφραση: Κρίτων Ηλιόπουλος

ISBN 978-960-9535-33-5, Τιμή: 8€

Κι ωστόσο θα άξιζε περισσότερο αν ήμασταν σαν το μέσο άνθρωπο που βλέπουμε γύρω μας. Θα είχαμε, τουλάχιστον στο πνεύμα, ηρεμία και ειρήνη. Τώρα έχουμε μόνο το φως. Όμως το φως τυφλώνει τα μάτια... Είμαστε ολάκεροι αλκοόλ, σκέτο αλκοόλ! – είμαστε οινόπνευμα και εξατμιζόμαστε σ' ένα φως που μας καίει!

» Γι' αυτό εγώ αγαπώ το Παρίσι μου με τρελή αγάπη, για τη ζωντάνια αυτής της απέραντης πόλης, γι' αυτή τη σημερινή ζωή, την καθημερινότητα. Ναι! Ναι! Σωστά το είπα, αγάπη τρελή – αγάπη απεριόριστη. Εγώ δεν ξέρω να νιώθω απλή στοργή. Οι αγάπες μου είναι πάντα βαθιά ερωτικές... Ποτέ δεν θα μπορούσα ν' αγαπήσω μια γυναίκα για την ψυχή της – δηλαδή: για την ίδια. Θα τη λάτρευα για τον έρωτα που θα μου ξυπνούσε με τη μεγαλοδωρία της: για τα σταρένια δάχτυλα που θα έσφιγγαν τα δικά μου ένα ηλιόλουστο απόγευμα, για τη λεπτή χροιά της φωνής της, για το κοκκίνισμα στα μάγουλά της – τα γέλια της... το τρέξιμό της...

Μετά το βραβευμένο με βραβείο λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Βιολέτα ή Γνωρίζω την αγάπη εξ ακοής*, της Dulce Maria Cardoso, οι εκδόσεις νήσος παρουσιάζουν στη σειρά πορτογαλικής λογοτεχνίας τον Mário De Sá-Carneiro, έναν από τους ιδρυτές του πορτογαλικού μοντερνισμού και τον Eça De Queirós, το μεγαλύτερο ρεαλιστή συγγραφέα της Πορτογαλίας.

Eça De Queirós, Ο Μανδαρίνος

Μετάφραση: Νίκος Πρατσίνης

ISBN 978-960-9535-34-2, Τιμή: 8€

Ο Διάβολος εμφανίζεται στη Λισσαβόνα του 1880 για να βάλει σε πειρασμό ένα δημόσιο υπάλληλο που διψάει για μεγάλη ζωή. Και για να τον οδηγήσει, τελικά, στην αυτοκρατορική Κίνα, σε τραγελαφικές περιπέτειες, όπου κυριαρχεί η ειρωνική ματιά και συνεχείς ανατροπές της δράσης.

Ο Έσα ντε Κεϊρός, κατά τον Ζολά, είναι ανώτερος του Φλωμπέρ, κατά τους Άγγλους κριτικούς είναι ισάξιος του Ντίκενς, του Μπαλζάκ και του Τολστόι.

Το κομψό αυτό αριστούργημα, που θυμίζει ταυτόχρονα Μπαλζάκ και Ιούλιο Βερν, είναι μια μικρή φιλοσοφική αλληγορία πάνω στην απληστία και την ενοχή. Παράλληλα, προσφέρει τη δυνατότητα γνωριμίας με το μεγαλύτερο ρεαλιστή συγγραφέα της Πορτογαλίας, τον Ζοζέ Μαρία Έσα ντε Κεϊρός. Και μιας γνωριμίας με την πορτογαλική μεσαστική ιδιοσυγκρασία, που είναι τόσο μακριά αλλά και τόσο κοντά με την ελληνική...

Σαρρή 14, 10553 Αθήνα | τηλ.φαξ: 210 3250058 | email: info@nissos.gr | www.nissos.gr
Βιβλιοπωλείο: Πεσμαζόγλου 5 (Στοά του βιβλίου) | τηλ.: 210 3213583